

HERMAN, HENRY & DOMINIC (EZLAW), thuộc hiệp hội luật sư quốc tế LAWYERS ASSOCIATED WORLDWIDE, là một đội ngũ giàu kinh nghiệm gồm các luật sư và chuyên gia pháp lý làm việc tại Sài Gòn và Hà Nội. Với phương châm “Local Expertise & Global Standard”, chúng tôi cung cấp đầy đủ dịch vụ cho các công ty và nhà đầu tư trong và ngoài nước, tại nhiều lĩnh vực khác nhau. Tìm hiểu thêm về chúng tôi tại: <https://ezlawfirm.org/>

Ngày: 20/7/2023

Người nhận: Hiệp hội Blockchain Việt Nam, Quý Khách hàng, Đồng nghiệp & Người quan tâm

TRÍCH YẾU: PHÁP LUẬT VIỆT NAM ĐÃ CÓ NHỮNG CƠ SỞ PHÁP LÝ CƠ BẢN ĐỂ ĐIỀU CHỈNH TIỀN MÃ HÓA

I. SỰ LÚNG TÚNG CỦA CƠ QUAN NHÀ NƯỚC CÓ THẨM QUYỀN CỦA VIỆT NAM ĐỐI VỚI CÔNG NGHỆ CHUỖI KHỐI VÀ TIỀN MÃ HÓA

Công nghệ chuỗi khối (blockchain) và tiền mã hóa (cryptocurrency) là những khái niệm đang thu hút sự quan tâm rộng rãi không chỉ trong cộng đồng kỹ thuật và tài chính mà còn mở rộng sang nhiều lĩnh vực như sản xuất – cung ứng, y tế, giáo dục, tài chính – ngân hàng, logistics và nhiều lĩnh vực khác trong hệ thống kinh tế.¹ Bên cạnh đó, bởi đây là một cơ hội đầu tư cởi mở và đa dạng nên các dự án công nghệ chuỗi khối và tiền mã hóa được hình thành ngày càng nhiều, từ đó tạo nên sự đa dạng cho người dùng và sự biến chuyển liên tục trong thị trường.

Không nằm ngoài làn sóng phát triển toàn cầu này, Việt Nam là một trong các thị trường công nghệ chuỗi khối và tiền mã hóa sôi động bậc nhất. Theo một số thống kê vào năm 2022, Việt Nam là một trong 5 quốc gia đi đầu về Công nghệ chuỗi khối với gần 17 triệu người sở hữu tiền mã hóa và có hơn 200 dự án công nghệ chuỗi khối hoạt động trên nhiều lĩnh vực khác nhau.²

Mặc dù cho sự phát triển và tăng trưởng nhanh chóng của công nghệ chuỗi khối và tiền mã hóa, tuy nhiên cộng đồng pháp luật quốc tế vẫn chưa hình thành một tiếng nói chung về bản chất của chúng. Theo đó, trong khi một số quốc gia đã công nhận tiền mã hóa là một loại tài sản hoặc một phương tiện thanh toán chính thức trong lãnh thổ thì hệ thống pháp luật của một số quốc gia khác vẫn chưa công nhận tính hợp pháp của đối tượng này. Sự bất cập này đã đặt ra nhiều vấn đề phức tạp về việc xây dựng khung pháp lý cho tiền mã hóa và công nghệ chuỗi khối trong từng quốc gia bao gồm cả Việt Nam.

Việc xây dựng nên khung pháp lý cho công nghệ chuỗi khối và tiền mã hóa đòi hỏi sự hiểu biết sâu sắc về tính đặc thù và tiềm năng của chúng. Mặc dù pháp luật dân sự Việt Nam đã có những chế định cơ bản về tài sản và cộng đồng luật gia đã có những quan điểm xung quanh tiền mã hóa và công nghệ chuỗi khối, tuy nhiên các cơ quan có thẩm quyền vẫn còn gặp nhiều thách thức trong việc đưa ra các quyết sách phù hợp cho các đối tượng này.

¹ Xem Lưu Ánh Nguyệt, Ngô Anh Phương và Phạm Thị Thu Hoài, *Xu hướng ứng dụng công nghệ chuỗi khối trong lĩnh vực dịch vụ tài chính và những vấn đề đặt ra*, Tạp chí Kinh tế tài chính Việt Nam số 3/2022, đăng tải tại website https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/chi-tiet-tin?dDocName=MOFUCM236172

² Xem Nhĩ Anh, *Việt Nam có hơn 16,6 triệu người sở hữu tiền mã hóa, đứng thứ hai ASEAN sau Thái Lan*, Tạp chí điện tử Vneconomy, đăng tải tại website: <https://vneconomy.vn/viet-nam-co-hon-16-6-trieu-nguoi-so-huu-tien-ma-hoa-dung-thu-hai-asean-sau-thai-lan.htm>

Thực tế, trong vấn đề xác định tiền mã hóa là tài sản, cơ quan có thẩm quyền đã có sự lúng túng và mâu thuẫn khi áp dụng pháp luật để điều chỉnh. Đơn cử sau đây là 2 sự kiện liên quan đến tiền mã hóa mà các cơ quan nhà nước đã có những nhận định không thống nhất:

- (i) Trong vụ khiếu kiện quyết định truy thu thuế do ông Nguyễn Việt C khởi kiện Chi cục trưởng Chi cục T và Cục trưởng Cục T ngày 15/6/2017, trong khi công văn số 4356/BTC-TCT của Bộ Tài chính gửi Cục thuế tỉnh Bến Tre ngày 01/4/2016 cho rằng tiền kỹ thuật số (tiền mã hóa theo bài viết này) là tài sản thì bản án số 22/2017/HC-ST ngày 21/9/2017 của Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre đã bác bỏ quan điểm này và cho rằng việc Bộ Tài chính ban hành công văn số 4356/BTC-TCT mặc nhiên công nhận tiền kỹ thuật số là hàng hóa, xếp vào loại hình hoạt động kinh doanh thương mại và phải chịu thuế là không đúng.³
- (ii) Trong vụ án hình sự về tội cướp tiền mã hóa, vào ngày 16/5/2023, Tòa án nhân dân TP Hồ Chí Minh đã tuyên phạt án chung thân đối với các bị cáo Hồ Ngọc Tài, Trần Ngọc Hoàng và các hình phạt khác đối với các đồng phạm theo khoản 4 Điều 168 của Bộ luật hình sự số 100/2015/QH13 do Quốc Hội thông qua ngày 27/11/2015, được sửa đổi, bổ sung năm 2017 ("**Bộ luật Hình sự**"). Tại vụ án này, Hội đồng xét xử ("**HĐXX**") đã dùng giá trị tiền Việt Nam Đồng được quy đổi từ số tiền mã hóa bị cướp để làm căn cứ ấn định khung hình phạt và xác định thiệt hại mà các bị cáo phải bồi thường, tuy nhiên HĐXX không làm rõ được rằng tiền mã hóa có phải là tài sản hay không.⁴

Có thể thấy, qua các vụ việc nêu trên, tiền mã hóa và công nghệ chuỗi khối vẫn là các vấn đề còn gây tranh cãi và cơ quan có thẩm quyền khó xác định pháp luật áp dụng lên đối tượng này.

Do đó, tại bài viết này, nhóm tác giả tập trung phân tích các cơ sở pháp lý cơ bản của Việt Nam mà cơ quan nhà nước có thẩm quyền có thể căn cứ để điều chỉnh các hoạt động liên quan đến tiền mã hóa cũng như xử lý các hoạt động phi pháp phát sinh trước khi những quy định pháp luật chuyên biệt cho các đối tượng này được ban hành.

II. CÁC CƠ SỞ PHÁP LÝ CƠ BẢN HIỆN HÀNH CỦA VIỆT NAM MÀ CƠ QUAN NHÀ NƯỚC CÓ THẨM QUYỀN CÓ THỂ ÁP DỤNG ĐỂ ĐIỀU CHỈNH TIỀN MÃ HÓA.

1. *Pháp luật về dân sự*

Vào năm 2006, trước khi Bitcoin, đồng tiền mã hóa đầu tiên, ra đời, thế giới đã có một đồng "tiền ảo" mang tên PED (Project Entropia Dollar) trong trò chơi điện tử có tên Project Entropia. Đồng PED là đơn vị tiền tệ của trò chơi này, với tỷ giá quy đổi là 10 PED/1 USD. Người chơi có thể giao dịch các "tài sản ảo" bằng đồng PED và quy đổi chúng sang USD hoặc ngược lại, theo đó nhiều thương vụ bằng đồng PED đã tạo ra lợi nhuận lên đến hàng trăm nghìn USD cho người chơi.⁵

³ Xem Bản án sơ thẩm số: 22/2017/HC-ST ngày 21/9/2017 của Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre về việc khiếu kiện quyết định truy thu thuế, tại website: <https://congboanan.toaan.gov.vn/2ta51734t1cvn/chi-tiet-ban-an>

⁴ Xem Hải Duyên, *Chủ mưu cướp Bitcoin trị giá 37 tỷ đồng lĩnh án chung thân*, Báo điện tử Vnexpress, đăng tải tại website: <https://vnexpress.net/chu-muu-cuop-bitcoin-tri-gia-37-ty-dong-linh-an-chung-than-4605936.html>

⁵ Xem Khuyết danh, *Dùng thẻ ATM rút tiền thật từ thế giới game*, Báo người lao động điện tử, đăng tải tại website: <https://nld.com.vn/cong-nghe-thong-tin/dung-the-atm-rut-tien-that-tu-the-gioi-game-149833.htm>

Tương tự như pháp luật dân sự hiện hành, pháp luật dân sự tại thời kỳ này cũng quy định tài sản bao gồm 4 loại là vật, tiền, giấy tờ có giá và quyền tài sản.⁶ Và như một lẽ tất yếu, cơ quan có thẩm quyền đã rất khó khăn trong việc tiếp cận đồng tiền PED, một loại "tài sản ảo", là tài sản theo pháp luật Việt Nam.⁷ Tại thời điểm đó, nhiều ý kiến đã nhìn nhận "tài sản ảo" nói chung, và đồng tiền PED nói riêng, là quyền tài sản.⁸ Bởi lẽ, đồng tiền này, với bản chất là các đoạn mã máy tính, không thể cảm nhận rõ ràng bằng ngũ quan, nhưng có thể tham gia vào các giao dịch dân sự và trị giá được bằng tiền pháp định.⁹ Tiền mã hóa, với lập luận tương tự, có cơ sở để xem xét như một loại quyền tài sản trong pháp luật dân sự hiện hành.

Về mặt cấu tạo, người khởi tạo sẽ tự thiết kế tiền mã hóa hoặc tạo lập chúng từ việc phát triển một nền tảng blockchain đã có sẵn.¹⁰ Theo đó, người khởi tạo sử dụng các ngôn ngữ lập trình thích hợp để viết ra các quy tắc và thuật toán để tạo lập nên các tiền mã hóa cho các mục đích cụ thể. Với cấu tạo này, tiền mã hóa phù hợp với quy định về chương trình máy tính,¹¹ và có thể được lưu thông trong các giao dịch quyền tác giả theo pháp luật sở hữu trí tuệ.¹²

Thực tế, các giao dịch tiền mã hóa vẫn đang diễn ra liên tục và giá trị của tiền mã hóa đã được chứng minh thông qua khả năng chuyển đổi chúng thành tiền pháp định ngay tại các sàn giao dịch.¹³ Tính giá trị này của tiền mã hóa cũng đã được khẳng định bằng bản án sơ thẩm của vụ án cướp Bitcoin như đề cập tại Mục I, khi HĐXX sử dụng giá trị của số tiền pháp định quy đổi từ số tiền mã hóa để xác định hình phạt cho bị cáo, cũng như đánh giá thiệt hại thực tế của bị hại.

⁶ Điều 163 của Bộ luật Dân sự số 33/2005/QH11 do Quốc Hội thông qua ngày 14/6/2005 và Điều 105 của Bộ luật Dân sự số 91/2015/QH13 do Quốc hội thông qua ngày 24/11/2015 ("**Bộ luật Dân sự 2015**").

⁷ Xem Hưng Hải, *Tài sản trong game được nhìn nhận nhưng chưa bảo hộ*, Báo điện tử Vnexpress, đăng tải tại website: <https://vnexpress.net/tai-san-trong-game-duoc-nhin-nhan-nhung-chua-bao-ho-1531076.html>

⁸ Xem Nguyễn Hằng, *Bộ Thương mại muốn công nhận tài sản ảo*, Báo điện tử Vnexpress, đăng tải tại website: <https://vnexpress.net/bo-thuong-mai-muon-cong-nhan-tai-san-ao-1519066.html>

Xem TS. Trần Lê Hồng, *Tài sản ảo – từ nhận thức đến bảo hộ*, Tạp chí Luật học số 7/2007, đăng tải tại website: <https://thegioiluat.vn/bai-viet-hoc-thuat/TAI-SAN-AO-TU-NHAN-THUC-DEN-BAO-HO-4829/>

Xem Ths. Ls. Phạm Thanh Bình, *Có nên công nhận "tài sản ảo" là một loại tài sản?*, đăng tải tại website: <https://thegioiluat.vn/bai-viet-hoc-thuat/co-nen-cong-nhan-tai-san-ao-la-mot-loai-tai-san-90/>

⁹ Xem TS. Trần Lê Hồng, *Tài sản ảo – từ nhận thức đến bảo hộ*, Tạp chí Luật học số 7/2007, đăng tải tại website: <https://thegioiluat.vn/bai-viet-hoc-thuat/TAI-SAN-AO-TU-NHAN-THUC-DEN-BAO-HO-4829/>

Xem Ths. Ls. Phạm Thanh Bình, *Có nên công nhận "tài sản ảo" là một loại tài sản?*, đăng tải tại website: <https://thegioiluat.vn/bai-viet-hoc-thuat/co-nen-cong-nhan-tai-san-ao-la-mot-loai-tai-san-90/>

¹⁰ Xem Allie Grace Garnett, Chip Stapleton & Vikki Velasquez, *What you need to know to make your own cryptocurrency*, Investopedia, đăng tải tại website: <https://www.investopedia.com/how-to-make-a-cryptocurrency-5215343>

¹¹ Xem Điều 22.1 của Luật Sở hữu trí tuệ số 50/2005/QH11 do Quốc hội thông qua ngày 29/11/2005, được sửa đổi, bổ sung theo từng thời điểm ("**Luật Sở Hữu Trí Tuệ**") quy định "*Chương trình máy tính là tập hợp các chỉ dẫn được thể hiện dưới dạng lệnh, mã, lược đồ hoặc dạng khác, khi gắn vào một phương tiện, thiết bị được vận hành bằng ngôn ngữ lập trình máy tính thì có khả năng làm cho máy tính hoặc thiết bị thực hiện được công việc hoặc đạt được kết quả cụ thể. Chương trình máy tính được bảo hộ như tác phẩm văn học, dù được thể hiện dưới dạng mã nguồn hay mã máy*"

¹² Xem Điều 6.1 và Điều 20.1 của Luật Sở Hữu Trí Tuệ.

¹³ Sàn giao dịch tiền mã hóa Coinbase hướng dẫn cụ thể cách thức để người dùng chuyển đổi tiền mã hóa thành tiền mặt tại website: <https://help.coinbase.com/en/coinbase/trading-and-funding/buying-selling-or-converting-crypto/how-do-i-sell-or-cash-out-my-digital-currency>

Với các cơ sở trên, tiền mã hóa có các đặc điểm của một đối tượng của quyền sở hữu trí tuệ và trị giá được bằng tiền, đây cũng là các đặc điểm cơ bản của quyền tài sản theo pháp luật dân sự.¹⁴

Nhìn chung, dù muốn hay không, ý nghĩa kinh tế của tiền mã hóa là điều không thể phủ nhận. Theo đánh giá của nhóm tác giả, trong bối cảnh chưa có quy định đặc thù cho tiền mã hóa, cơ quan có thẩm quyền có thể áp dụng các quy định về quyền tài sản để điều chỉnh các giao dịch về tiền mã hóa, cũng như xử lý các vấn đề phát sinh liên quan theo quy định về quyền tài sản.

2. **Pháp luật về thuế**

Đến năm 2022, PricewaterhouseCoopers (PwC), một trong bốn tập đoàn kiểm toán hàng đầu thế giới,¹⁵ đã ghi nhận có hơn 30 quốc gia đã áp dụng các chính sách thuế lên các nguồn thu nhập phát sinh từ tiền mã hóa, với mức thuế suất dao động từ 10% đến hơn 30%.¹⁶ Ngoài ra, nhà đầu tư có thể phải chịu thêm một khoản thuế giá trị gia tăng trên mỗi giao dịch tiền mã hóa liên quan.

Theo thống kê từ CoinMarketCap, tổng vốn hóa thị trường của tiền mã hóa hiện tại đạt 1,210 tỷ USD, con số này đã từng vượt mốc 2,900 tỷ USD vào thời điểm cuối năm 2021.¹⁷ Trên tạp chí Nikkei Asia, Việt Nam đã xác lập vị trí hàng đầu trong số 10 quốc gia thành viên Hiệp hội Đông Nam Á về hoạt động giao dịch tiền mã hóa.¹⁸ Trong khoảng thời gian từ tháng 7/2021 đến tháng 6/2022, Chainalysis, một nền tảng dữ liệu về blockchain, đã ghi nhận tổng giá trị của các giao dịch mua bán tiền mã hóa tại Việt Nam lên đến 112,6 tỷ USD,¹⁹ tương đương với hơn 27.5% GDP của Việt Nam vào thời điểm năm 2022.²⁰ Có thể thấy, việc kiểm soát và thu thuế trên các giao dịch này sẽ tạo ra một nguồn thu quan trọng cho ngân sách quốc gia.

Hiện nay, các hoạt động kinh doanh liên quan đến tiền mã hóa ở Việt Nam thực tế vẫn đang tồn tại ở dưới nhiều hình thức khác nhau, có thể kể đến như hoạt động "đào" tiền mã hóa; mở sàn giao dịch tiền mã hóa; phát hành tiền mã hóa mới (ICO); hoạt động đầu tư và mua bán tiền mã hóa; dịch vụ môi giới, tư vấn và phân tích thị trường tiền mã hóa; các hoạt động liên quan việc xây dựng và phát triển nền tảng blockchain; hoặc các hoạt động kinh doanh khác. Mặc dù hiện tại chưa có khung pháp lý cụ thể cho tiền mã hóa và các hoạt động kinh doanh liên quan, tuy nhiên một số hoạt động kinh doanh tiền

¹⁴ Xem Điều 115 của Bộ luật Dân sự 2015 quy định "Quyền tài sản là quyền trị giá được bằng tiền, bao gồm quyền tài sản đối với đối tượng quyền sở hữu trí tuệ, quyền sử dụng đất và các quyền tài sản khác".

¹⁵ Xem Will Kenton, Khadija Khartit & Melody Kazel, *What Are the Big 4 Accounting Firms? Definition and Critique*, Investopedia, Investopedia, đăng tải tại website: <https://www.investopedia.com/terms/b/bigfour.asp>

¹⁶ Xem PwC, *PwC annual global crypto tax report 2022*, đăng tải tại website: <https://www.pwc.com/qx/en/financial-services/pdf/global-crypto-tax-report-2022.pdf>

Xem Trọng Đạt, *Các nước đang đánh thuế như thế nào với người đầu tư tiền mã hóa?*, Báo Vietnamnet, đăng tải tại website: <https://vietnamnet.vn/cac-nuoc-dang-danh-thue-the-nao-voi-nguoi-dau-tu-tien-ma-hoa-2046561.html>

¹⁷ Số liệu này được lấy tại Biểu đồ tiền điện tử toàn cầu vào lúc 16:51 của trang CoinMarketCap, website về tiền điện tử theo dõi giá được tham khảo nhiều nhất trên thế giới đăng tải tại <https://coinmarketcap.com/vi/charts/>

¹⁸ Xem Dylah Loh, *Thailand and Vietnam emerge as ASEAN crypto trading hot spots*, Nikkei Asia, đăng tải tại website: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Cryptocurrencies/Thailand-and-Vietnam-emerge-as-ASEAN-crypto-trading-hot-spots#:~:text=Thailand%20recorded%20%24135.9%20billion%20in,tokens%2C%20which%20it%20frowns%20upon>.

¹⁹ Xem Hà Thanh, *Giao dịch tiền ảo tại Việt Nam vượt mốc 112 tỷ USD/năm*, Báo điện tử Kinh tế & Đô thị, đăng tải tại website <https://kinhtedothi.vn/giao-dich-tien-ao-tai-viet-nam-vuot-moc-112-ty-usd-nam.html>

²⁰ Vào năm 2022, GDP Việt Nam ước đạt 409 tỷ USD, số liệu được lấy tại bài viết *Năm 2022: Quy mô nền kinh tế Việt Nam tăng hơn 10 lần, lên mức 409 tỷ USD*, đăng tải tại website: <https://www.qdnd.vn/kinh-te/tin-tuc/nam-2022-quy-mo-nen-kinh-te-viet-nam-tang-hon-10-lan-len-muc-409-ty-usd-715446>.

mã hóa có những điểm tương đồng nhất định với các hoạt động kinh doanh đã được quy định trong pháp luật về thuế thu nhập. Đơn cử như các hoạt động mua bán tiền mã hóa mang bản chất tương đồng với các hoạt động mua bán hàng hóa, theo đó cơ quan nhà nước có thẩm quyền có thể xem các thu nhập từ việc mua bán tiền mã hóa là một loại thu nhập từ việc mua bán hàng hóa thông thường để làm cơ sở tính thuế.²¹ Thực tế, vào năm 2016, Bộ Tài chính đã có quan điểm hướng dẫn rằng tiền mã hóa là một loại hàng hóa, cho nên nhà đầu tư phải nộp thuế thu giá trị gia tăng và thuế thu nhập cá nhân/thuế thu nhập doanh nghiệp đối với hoạt động mua bán đối tượng này.²²

Bên cạnh đó, trên phương diện xem xét tiền mã hóa như một loại hàng hóa, mức thuế suất áp dụng cho thu nhập tính thuế từ hoạt động mua bán tiền mã hóa đối với cá nhân là dao động từ 5% đến 35% ,và đối với doanh nghiệp là 20%.²³ Đồng thời, các cá nhân hoặc tổ chức này có thể phải chịu mức thuế giá trị gia tăng là 8% hoặc 10% trên mỗi giao dịch liên quan.²⁴ Mức thuế suất này, nhìn chung, tương đồng với mức thuế suất được áp dụng lên các nguồn thu nhập phát sinh từ tiền mã hóa tại các quốc gia khác.

Như vậy, trong thời điểm chưa có một sắc thuế riêng biệt, cơ quan có thẩm quyền có thể tạm thời áp dụng các quy định về thuế thu nhập và thuế giá trị gia tăng hiện hành để quản lý và thu thuế cho các hoạt động kinh doanh tiền mã hóa liên quan. Điều này sẽ tránh thất thoát cho ngân sách nhà nước, song đồng thời vẫn đảm bảo quyền lợi và lợi ích của các nhà đầu tư trong lĩnh vực này.

3. Pháp luật hình sự

Tại phiên tòa sơ thẩm của vụ án cướp bitcoin ngày 16/5/2023, ngoài các hành vi dùng vũ lực nhằm chiếm đoạt tiền mã hóa, Hội đồng xét xử đã xem xét giá trị của số tiền VNĐ được quy đổi từ số tiền mã hóa bị cướp để đưa ra án phạt đối với các bị cáo. Trong đó, Hội đồng xét xử đã áp dụng điểm a, khoản 4, Điều 168 của Bộ luật Hình sự, tức có hành vi chiếm đoạt tài sản trị giá 500.000.000 đồng trở lên, để tuyên phạt mức án tù chung thân với bị cáo Hồ Ngọc Tài và bị cáo Trần Ngọc Hoàng. Cần lưu ý thêm rằng, xét về khía cạnh luật học, tội cướp tài sản là tội danh xâm phạm đến quan hệ nhân thân và quan hệ sở hữu tài sản.²⁵ Như vậy, với quyết định nêu trên, Tòa án đã công nhận tính giá trị của tiền mã hóa và gián tiếp khẳng định rằng tiền mã hóa là đối tượng của quyền sở hữu. Điều này, không chỉ là một tiền lệ quan trọng của nền tư pháp khi xét xử các tội danh xâm phạm quyền sở hữu tiền mã hóa, mà còn là một cơ sở để cơ quan có thẩm quyền có thể pháp điển hóa tiền mã hóa trở thành một loại tài sản theo pháp luật Việt Nam.

Ngoài tội cướp tài sản, một số tội danh theo pháp luật hình sự có thể được áp dụng khi có hành vi phạm tội liên quan đến tiền mã hóa như:

(a) Tội rửa tiền

²¹ Xem Điều 3.1(a) của Luật Thuế thu nhập cá nhân số 04/2007/QH12 do Quốc Hội thông qua ngày 21/11/2007, được sửa đổi, bổ sung theo từng thời điểm ("**Luật Thuế thu nhập Cá nhân**") và Điều 3.1 của Luật Thuế thu nhập doanh nghiệp số 14/2008/QH12 do Quốc Hội thông qua ngày 3/6/2008 ("**Luật Thuế thu nhập Doanh nghiệp**").

²² Xem Công văn số 4356/BTC-TC ngày 1/4/2016 của Bộ Tài Chính về việc hướng dẫn quản lý thuế đối với hoạt động mua, bán tiền kỹ thuật số (tiền mã hóa theo bài viết này), đăng tải tại website <https://thuvienphapluat.vn/cong-van/Thuong-mai/Cong-van-4356-TC-TCT-2016-quan-ly-thue-doi-voi-hoat-dong-mua-ban-tien-ky-thuat-so-363325.aspx>

²³ Xem Điều 22.2 của Luật Thuế thu nhập Cá nhân và Điều 10.1 của Luật Thuế thu nhập Doanh nghiệp.

²⁴ Xem Điều 8.3 của Luật Thuế giá trị gia tăng số 13/2008/QH12 do Quốc hội thông qua ngày 3/6/2008, được sửa đổi, bổ sung theo từng thời điểm và Điều 1.2(a) của Nghị định số 44/2023/NĐ-CP ngày 30/6/2023 của Chính Phủ.

²⁵ Xem Đinh Văn Quế, *Bình luận Bộ luật Hình sự năm 2015*, Nxb. Thông tin và truyền thông, Hà Nội, 2019, tr.15.

Với đặc tính ẩn danh, phi tập trung và phát triển không ngừng, các giao dịch tiền mã hóa đã và đang là "mảnh đất hứa" để tội phạm lợi dụng thực hiện rửa tiền. Theo một số thống kê, từ năm 2017 đến năm 2021, tội phạm đã thông qua tiền mã hóa để hợp pháp gần 33 tỷ USD nguồn tiền bất hợp pháp.²⁶ Ở Việt Nam, vào năm 2022, các đại biểu Quốc Hội đã nhấn mạnh nguy cơ lợi dụng tiền mã hóa để rửa tiền, đồng thời đề xuất bổ sung loại đối tượng này vào dự án Luật phòng, chống rửa tiền (sửa đổi).²⁷

Theo pháp luật hình sự, việc tham gia trực tiếp hoặc gián tiếp vào giao dịch tài chính, ngân hàng hoặc giao dịch khác nhằm che giấu nguồn gốc bất hợp pháp của tiền, tài sản do mình phạm tội mà có là hành vi rửa tiền.²⁸ Tuy nhiên, pháp luật hình sự không quy định rõ ràng về các "giao dịch khác", do đó có cơ sở để xác định rằng các giao dịch bằng tiền mã hóa hoặc có đối tượng là tiền mã hóa là "giao dịch khác" theo quy định này và hành vi hợp pháp dòng tiền "bẩn" thông qua các giao dịch tiền mã hóa được xem là phạm tội rửa tiền.

Như vậy, trong bối cảnh chưa có các quy định pháp luật điều chỉnh, các cơ quan có thẩm quyền có thể hạn chế, ngăn chặn và xử lý các hành vi rửa tiền bằng tiền mã hóa bằng quy định hiện hành của pháp luật hình sự.

(b) *Tội tài trợ khủng bố*

Vào tháng 5/2020, Viện Nghiên cứu Hòa bình, Bạo lực và Khủng bố của Philippines đã đưa ra cảnh báo về các giao dịch tiền mã hóa nhằm tài trợ cho hoạt động của các nhóm khủng bố có quan hệ với tổ chức tự xưng Nhà nước Hồi giáo (IS) tại vùng đảo Mindanao, miền Nam Philippines.²⁹ Mới đây, vào tháng 2/2023, một phụ nữ sống tại Thành phố New York thuộc Hoa Kỳ đã bị buộc tội tài trợ khủng bố với hành vi chuyển tiền mã hóa đến các ví Bitcoin của nhà thầu quân sự Malhama Tactical nhằm gây quỹ cho việc huấn luyện các phần tử cực đoan Hayat Tahrir al-Sham (HTS).³⁰ Có thể thấy, việc tài trợ khủng bố bằng tiền mã hóa vẫn đang là vấn đề đe dọa đến nền an ninh của thế giới.

Pháp luật hình sự quy định người nào huy động, hỗ trợ tiền, tài sản dưới bất kỳ hình thức nào cho tổ chức, cá nhân khủng bố thì phạm tội tài trợ khủng bố.³¹ Theo đó, với khả năng quy đổi thành tiền pháp định, hình thức tài trợ tiền mã hóa cho cá nhân hoặc tổ chức khủng bố cũng thuộc phạm vi định tội của tội danh này.

²⁶ Xem Du Lam, *Rửa tiền bằng Bitcoin*, Báo Vietnamnet, đăng tải tại website: <https://vietnamnet.vn/rua-tien-bang-bitcoin-i418574.html>

²⁷ Xem Trịnh Kim Chi, *Tiền ảo, tài sản ảo vẫn nằm ngoài sự điều chỉnh của pháp luật*, sbv.gov.vn, đăng tải tại website: https://www.sbv.gov.vn/webcenter/portal/vi/menu/fm/ddnhnn/nctd/nctd_chitiet?leftWidth=20%25&showFooter=false&showHeader=false&dDocName=SBV525615&rightWidth=0%25¢erWidth=80%25&_afLoop=25226205756696466#%40%3F_afLoop%3D25226205756696466%26centerWidth%3D80%2525%26dDocName%3DSBV525615%26leftWidth%3D20%2525%26rightWidth%3D0%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dfalse%26adf.ctrl-state%3Dg521nttf_9

²⁸ Điều 324.1(a) của Bộ luật Hình sự.

²⁹ Xem Trí Văn, *Các nhóm khủng bố Đông Nam Á dùng tiền ảo*, Báo Cần Thơ, đăng tải tại website: <https://baocantho.com.vn/cac-nhom-khung-bo-dong-nam-a-dung-tien-ao-a123015.html>

³⁰ Xem Aaron Katersky, *New York City woman charged with financing terrorist groups in Syria through cryptocurrency*, ABC News, đăng tải tại website: <https://abcnews.go.com/US/new-york-city-woman-charged-financing-terrorist-groups/story?id=96818461>

³¹ Điều 300 của Bộ luật Hình Sự.

(c) *Tội đánh bạc*

Vào năm 2022, Công an tỉnh Hải Dương đã triệt phá đường dây đánh bạc có quy mô 2000 tỷ bằng tiền mã hóa, theo đó các đối tượng đã thực hiện việc đánh bạc và tổ chức đánh bạc bằng hình thức đặt cược USDT (một loại tiền mã hóa có tỷ giá chuyển đổi là 1 USDT tương đương với 1 Đô la Mỹ).³²

Pháp luật hình sự quy định người nào đánh bạc trái phép dưới bất kỳ hình thức nào được thua bằng tiền hay hiện vật trị giá từ 5.000.000 VNĐ trở lên thì phạm tội đánh bạc.³³ Theo đó, với tiền lệ công nhận giá trị của tiền mã hóa tại vụ án cướp bitcoin, cơ quan có thẩm quyền đã có cơ sở để xác định hành vi sử dụng tiền mã hóa để cá cược hoặc các hình thức ăn thua khác là phạm tội đánh bạc theo pháp luật hình sự.

Ngoài các tội phạm nêu trên, trường hợp pháp luật Việt Nam cho phép việc phát hành tiền mã hóa (ICO) được áp dụng tương tự như việc phát hành chứng khoán (IPO), cơ quan có thẩm quyền có thể dựa trên các tội danh trong lĩnh vực chứng khoán theo pháp luật hình sự để bổ sung các tội danh đặc thù cho tiền mã hóa.

4. *Pháp luật về doanh nghiệp và đầu tư*

Tiền mã hóa, với đặc điểm khan hiếm và biến động giá mạnh, cùng với cơ chế bảo mật cao và khả năng kiểm soát giao dịch trên diện rộng, đã trở thành một kênh đầu tư hấp dẫn không thể bỏ qua đối với nhà đầu tư trên thế giới, bao gồm cả Việt Nam.³⁴ Các hoạt động đầu tư kinh doanh tiền mã hóa tại Việt Nam hiện nay đang diễn ra rất sôi nổi, không thể không kể đến là việc hình thành trang web kinh doanh tiền mã hóa hoặc sàn kinh doanh tiền mã hóa; huy động vốn thông qua phát hành tiền mã hóa (ICO); hoạt động cho vay ngang hàng (peer-to-peer lending),....

Trước thực tiễn trên, pháp luật Việt Nam chưa công nhận hoạt động đầu tư kinh doanh tiền mã hóa là một hoạt động kinh tế trong hệ thống ngành kinh tế Việt Nam,³⁵ tuy nhiên cũng không cấm hoạt động đầu tư kinh doanh đối tượng này.³⁶ Có thể thấy rằng tiền ảo đang nằm trong khoảng trống pháp luật về đầu tư và kinh doanh của Việt Nam khi không bị pháp luật cấm nhưng cũng không được pháp luật thừa nhận.

Về nguyên tắc, pháp luật doanh nghiệp và đầu tư Việt Nam quy định doanh nghiệp/nhà đầu tư có quyền tự do kinh doanh/đầu tư các ngành, nghề mà luật không cấm.³⁷ Tuy nhiên, trên thực tế, nhà đầu tư phải đối mặt với rất nhiều thách thức khi thực hiện thủ tục đăng ký thành lập doanh nghiệp hoặc xin chấp thuận đầu tư tại cơ quan đăng ký kinh doanh (DPI), cũng như có thể bị áp dụng các chế tài khi đầu tư kinh doanh các ngành, nghề kinh doanh chưa được pháp luật cho phép.

³² Xem Phương Thủy, *Triệt phá đường dây tổ chức đánh bạc đa cấp quy mô 2000 tỷ trên không gian mạng*, Cổng thông tin điện tử Công an tỉnh Hải Dương, đăng tải tại website: <https://congan.haiduong.gov.vn/Trang/ChiTietTinTuc.aspx?nid=7953>

³³ Điều 321.1 của Bộ luật Hình sự.

³⁴ Xem Thanh Thủy, *Kế hoạch hoàn thiện khung pháp lý quản lý tiền ảo, tiền điện tử tại Việt Nam*, mof.gov.vn, đăng tải tại website: https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r//chi-tiet-tin?dDocName=MOFUCM115153

³⁵ Phụ lục I của Quyết định số 27/2018/QĐ-TTg ngày 6/7/2018 của Thủ tướng Chính Phủ về việc ban hành hệ thống ngành kinh tế Việt Nam

³⁶ Điều 6.1, Phụ lục I và Phụ lục II của Luật Đầu tư số 61/2020/QH14 do Quốc hội thông qua ngày 17/6/2020 ("**Luật Đầu tư**").

³⁷ Xem Điều 7.1 của Luật Doanh nghiệp số 59/2020/QH14 do Quốc hội thông qua ngày 17/6/2020, và Điều 5.1 của Luật Đầu tư.

Như vậy, với khung pháp lý về doanh nghiệp và đầu tư hiện nay, các cơ quan nhà nước có thẩm quyền có thể căn cứ vào quy định về quyền tự do thực hiện hoạt động đầu tư kinh doanh trong các ngành, nghề mà pháp luật không cấm để linh động điều chỉnh, cũng như tạo điều kiện phát triển cho các hoạt động đầu tư kinh doanh tiền mã hóa tại Việt Nam. Tuy nhiên, trong tương lai, việc ban hành khung pháp lý để điều chỉnh hoạt động đầu tư kinh doanh tiền mã hóa vẫn là một vấn đề cấp thiết nhằm đáp ứng kịp thời thực trạng của nền kinh tế Việt Nam.

5. Pháp luật về chứng khoán

Hoạt động chào bán tiền mã hóa lần đầu ra công chúng (ICO) đã trở thành một kênh huy động vốn quan trọng và đầy tiềm năng trong thị trường tài chính toàn cầu. Trong khối ASEAN, một số quốc gia đã ban hành khung pháp lý cho hoạt động này, mở ra nhiều cơ hội kinh doanh cho doanh nghiệp và tạo nên cơ chế bảo vệ cho các bên liên quan. Trong số đó, Thái Lan và Singapore là hai quốc gia tiên phong trong việc quy định về hoạt động ICO.

Vào năm 2018, Ủy ban giao dịch và chứng khoán Thái Lan đã công bố một đạo luật cho hoạt động ICO, áp dụng từ ngày 16/7/2018.³⁸ Đáng chú ý, trước khi có khung pháp lý này, từ năm 2017, Ủy ban đã có sự ủng hộ việc ICO và hướng dẫn rõ ràng về việc ICO phải tuân thủ pháp luật chứng khoán hiện hành.³⁹

Tại Singapore vào năm 2017, trong bối cảnh hoạt động ICO chưa có khung pháp lý riêng để điều chỉnh, Cơ quan quản lý tiền tệ của Singapore (MAS) đã hướng dẫn rằng ICO sẽ được xem là một hình thức chào bán chứng khoán và tuân theo Đạo luật về chứng khoán và Hợp đồng kỳ hạn nếu việc ICO bao gồm cả việc chia cổ tức hoặc các lợi ích kinh tế khác.⁴⁰

Theo quy định của pháp luật Việt Nam, thuật ngữ "chứng khoán" liên quan đến việc xác nhận quyền và lợi ích hợp pháp của người sở hữu tại tổ chức phát hành.⁴¹ Do đó, trong một số trường hợp cụ thể, tiền mã hóa có thể mang tính chất kinh tế tương đương với chứng khoán theo quy định của pháp luật.

Với đặc tính tương tự của tiền mã hóa và chứng khoán cùng với các bài học kinh nghiệm quốc tế nêu trên, cơ quan nhà nước có thẩm quyền nên cân nhắc việc ban hành một pháp lệnh tạm thời để yêu cầu các hoạt động ICO phải tuân thủ pháp luật chứng khoán và đặt dưới sự giám sát của Ủy ban chứng khoán Việt Nam. Điều này sẽ giúp bảo đảm tính minh bạch, an toàn và tuân thủ quy định pháp luật của các doanh nghiệp huy động vốn thông qua ICO, đồng thời cũng bảo vệ quyền lợi của các nhà đầu tư và tạo điều kiện để cơ quan nhà nước có cơ chế quản lý các hoạt động ICO.

6. Điều ước quốc tế về đầu tư

Với tính chất vô hình và phi tập trung của tiền mã hóa, nhà đầu tư có thể sử dụng chúng như một khoản đầu tư, bằng cách chuyển tiền mã hóa qua biên giới và quy đổi chúng thành tài sản hợp pháp tại quốc gia tiếp nhận đầu tư. Trong bối cảnh này, các điều ước quốc tế về đầu tư là một trong những khung pháp lý quan trọng đối với việc sử dụng tiền mã hóa để đầu tư xuyên quốc gia, bởi lẽ chúng quy định

³⁸ Xem Topp Jirayut Srupsrisopa, *The state of ICO regulation in Thailand*, Bangkok Post, đăng tải tại website: <https://www.bangkokpost.com/business/1510938/the-state-of-ico-regulation-in-thailand>

³⁹ Xem TS. Phan Chí Hiếu, TS. Nguyễn Thanh Tú, *Một số vấn đề pháp lý về tài sản mã hóa, tiền mã hóa*, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, 2019, tr. 62

⁴⁰ Xem TS. Phan Chí Hiếu, TS. Nguyễn Thanh Tú, *Một số vấn đề pháp lý về tài sản mã hóa, tiền mã hóa*, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, 2019, tr. 106

⁴¹ Điều 4.1, Điều 4.2 và Điều 4.3 của Luật Chứng khoán số 54/2019/QH14 do Quốc Hội thông qua ngày 26/11/2019.

các tiêu chuẩn bảo hộ mà quốc gia tiếp nhận đầu tư phải thực hiện để bảo vệ khoản đầu tư của nhà đầu tư nước ngoài.

Theo thống kê tại thời điểm hiện tại, Việt Nam đã ký kết 62 Hiệp định Bảo hộ Đầu tư Song phương ("**BIT**") (trong đó có 50 BIT đang có hiệu lực) và 26 Điều ước có Điều khoản về Đầu tư ("**TIP**") (trong đó có 21 TIP đang có hiệu lực).⁴² Trong số các điều ước quốc tế này, Hiệp định Đối tác Toàn diện và Tiến bộ xuyên Thái Bình Dương ("**CPTPP**") được đánh giá là một trong các hiệp định thể hiện các cam kết toàn diện về mở cửa thị trường trong nước đối với lĩnh vực thương mại nói chung và đầu tư nước ngoài nói riêng.⁴³

Theo CPTPP, "Khoản đầu tư được bảo hộ" phải là một khoản đầu tư của nhà đầu tư nước ngoài;⁴⁴ phải được thực hiện tại quốc gia tiếp nhận đầu tư là thành viên của hiệp định; và phải tồn tại kể từ khi hiệp định có hiệu lực.⁴⁵

Để được nhận các cam kết bảo hộ đầu tư nước ngoài của Việt Nam tại CPTPP, tiền mã hóa cần phải đáp ứng các đặc điểm của định nghĩa "Khoản đầu tư được bảo hộ" nêu trên.⁴⁶ Nhận thấy rằng điều kiện về thời điểm có thể dễ dàng được đáp ứng nên phần dưới đây sẽ chỉ lần lượt đề cập đến các điều kiện tính chất của một khoản đầu tư và điều kiện về khoản đầu tư phải được thực hiện tại quốc gia tiếp nhận đầu tư.

(a) *Điều kiện về tính chất của một khoản đầu tư*

Trước hết, CPTPP quy định khoản đầu tư là "mọi loại tài sản" (nguyên văn là "every kind of asset").⁴⁷ Việc sử dụng cụm từ này cho thấy khoản đầu tư có một nội hàm tương đối rộng và linh hoạt, theo đó hầu hết các tài sản đều có thể tương thích với định nghĩa này, bao gồm cả "tài sản số" và "tài sản vô hình".⁴⁸ Như vậy, với các tính chất phù hợp với "tài sản số" và "tài sản vô hình", tiền mã hóa được xem là tài sản nằm trong phạm vi định nghĩa khoản đầu tư của CPTPP.

Tuy nhiên, việc được xem như một loại tài sản vẫn chưa đủ để tiền mã hóa được xác định là khoản đầu tư theo hiệp định này, theo đó tiền mã hóa cần phải thỏa mãn một trong các tính chất "*có đặc điểm của*

⁴² Xem thêm tại website <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/229/viet-nam>

⁴³ Xem Sổ tay FTA, đăng tải tại website: <https://moit.gov.vn/tin-tuc/thi-truong-nuoc-ngoai/so-tay-fta.html>, truy cập ngày 13/7/2023; và

Xem ThS. Huỳnh Quốc Khiêm, *Lợi ích của Hiệp định CPTPP đối với nền kinh tế và lĩnh vực ngân hàng Việt Nam*, Cổng thông tin điện tử Viện chiến lược và chính sách tài chính, đăng tải tại website https://mof.gov.vn/webcenter/portal/vclvcstc/pages_r/l/chi-tiet-tin?dDocName=MOFUCM144630

⁴⁴ Theo điều 9.1 của CPTPP, nhà đầu tư nước ngoài là người mang quốc tịch của một quốc gia là thành viên của hiệp định nhưng không phải là quốc gia tiếp nhận đầu tư.

⁴⁵ CPTPP chính thức có hiệu lực đối với Việt Nam vào ngày 14/1/2019 .

⁴⁶ Cần phân biệt giữa "Khoản đầu tư được bảo hộ" (nguyên văn là "covered investment") và "Khoản đầu tư" (nguyên văn là "investment"). Theo Điều 9.1 của CPTPP, một tài sản thuộc phạm vi của định nghĩa "Khoản đầu tư" theo CPTPP là chưa đủ để được bảo hộ mà cần phải đáp ứng tiếp các điều kiện tại định nghĩa "Khoản đầu tư được bảo hộ".

⁴⁷ Xem nội dung CPTPP tại <https://trungtamwto.vn/upload/files/noi-dung-hiep-dinh/9.-Investment-Chapter.pdf>.

⁴⁸ Theo điều 31.1 Công ước Viên 1969 về Luật Điều ước quốc tế, việc giải thích một điều ước quốc tế trước hết sẽ dựa trên ý nghĩa thông thường của từ ngữ hoặc điều khoản tại điều ước quốc tế đó.

Theo từ điển Black's Law Dictionary, từ "asset" có thể bao hàm cả "digital asset" (tài sản số) và "intangible asset" (tài sản vô hình). Hơn nữa, CPTPP thừa nhận hình thức đầu tư có thể bao gồm "intangible property", một thuật ngữ mang ý nghĩa tương tự như "intangible asset" khi cùng chỉ tài sản vô hình. Xem Bryan A. Garner, editor in chief. (2019), *Black's Law Dictionary (11th edition)*. St. Paul, MN: Thomson Reuters, tr. 145 và 1471.

một khoản đầu tư”, bao gồm:⁴⁹ (i) có sự cam kết về vốn đầu tư hoặc các nguồn lực khác; (ii) có kỳ vọng về lợi nhuận; hoặc (iii) gánh chịu rủi ro.⁵⁰

Liên quan đến đặc điểm “có sự cam kết về vốn đầu tư hoặc các nguồn lực khác”, với khả năng quy đổi thành tiền pháp định hoặc trao đổi ngang hàng với các tài sản khác, tiền mã hóa dễ dàng thỏa mãn điều kiện này. Cần lưu ý rằng, cơ quan có thẩm quyền tuy không thừa nhận tiền mã hóa là tài sản nhưng cũng không có quy định cấm góp vốn bằng tiền mã hóa vào doanh nghiệp, đồng thời tính giá trị của tiền mã hóa đã được Tòa án thừa nhận thông qua vụ án cướp Bitcoin được đề cập tại Mục I của bài viết này.

Đối với đặc điểm “kỳ vọng về lợi nhuận”, đây có thể được xem là một tiêu chí khá mơ hồ và khó xác định trên thực tế vì chúng liên quan đến việc đánh giá nhận thức chủ quan của nhà đầu tư đối với các yếu tố khách quan của thị trường vào thời điểm khoản đầu tư được thực hiện. Tuy nhiên, trong bối cảnh Việt Nam được đánh giá là một thị trường tiền mã hóa năng động, việc nhà đầu tư có lý do để kỳ vọng về lợi nhuận khi đầu tư tiền mã tại nước ta là hoàn toàn có cơ sở.

Với đặc điểm về “gánh chịu rủi ro”, có một số quan điểm cho rằng tiền mã hóa khó có thể phù hợp với đặc điểm này khi chúng được xem là công cụ tài chính.⁵¹ Trong khi đó, một số quan điểm khác lại cho rằng tiền mã hóa trong đã hàm chứa rủi ro nhất định vì chúng có khả năng phải chịu ảnh hưởng bởi chính sách của từng quốc gia mà chúng được đầu tư.⁵² Do đó, tại thời điểm hiện tại, việc xác định tiền mã hóa có đáp ứng điều kiện “gánh chịu rủi ro” hay không sẽ phụ thuộc phần lớn vào quan điểm của các Hội đồng Trọng tài đầu tư khi giải quyết một tranh chấp liên quan (nếu có).

(b) *Điều kiện về khoản đầu tư phải được thực hiện tại quốc gia tiếp nhận đầu tư*

CPTPP đặt ra điều kiện về mối liên hệ địa lý giữa Khoản đầu tư và lãnh thổ của quốc gia tiếp nhận đầu tư. Đây có thể được xem là điều kiện khó xác định nhất đối với tiền mã hóa vì chúng có tính chất vô hình và chỉ tồn tại dưới dạng điện tử. Cho đến thời điểm hiện tại, vẫn chưa từng có một tiền lệ hay phán quyết trọng tài nào được các Hội đồng trọng tài đầu tư quốc tế ban hành để có thể tham chiếu đối với trường hợp đặc biệt của tiền mã hóa. Để đưa ra quan điểm cho vấn đề này, nhóm tác giả sẽ phân tích một vụ việc liên quan đến xác định mối liên hệ địa lý giữa khoản đầu tư vô hình và lãnh thổ của quốc gia tiếp nhận đầu tư đã được Hội đồng trọng tài giải quyết.

⁴⁹ CPTPP sử dụng liên từ “**hoặc**”, gợi ý rằng tài sản chỉ cần đáp ứng một hoặc hai đặc điểm thì cũng được xem là một Khoản đầu tư.

⁵⁰ Điều 9.1 CPTPP quy định như sau: “*Bất kỳ tài sản nào mà nhà đầu tư sở hữu hoặc kiểm soát một cách trực tiếp hoặc gián tiếp mà có các đặc điểm của một khoản đầu tư, bao gồm các đặc điểm như cam kết về vốn đầu tư hoặc các nguồn lực khác, kỳ vọng về lợi nhuận, hoặc gánh chịu rủi ro.*” Xem tại website: <https://trungtamwto.vn/upload/files/noi-dung-hiep-dinh/9.-Investment-Chapter.pdf>

⁵¹ Theo đó, tại phán quyết trọng tài vụ Postova Banka v. Greece, Hội đồng trọng tài vụ việc đã cho rằng rủi ro trong đầu tư phải là rủi ro liên quan đến việc vận hành khoản đầu tư đó, trong khi việc đầu tư vào các công cụ tài chính chỉ có rủi ro về tỷ giá do đầu cơ thị trường nên không được xem là có rủi ro đầu tư mà là rủi ro thương mại. Xem Poštová banka, a.s. and ISTROKAPITAL SE v. Hellenic Republic, ICSID Case No. ARB/13/8, các đoạn 369 và 371. Xem Abhik Chakraborty và Rishi Ray, *Are Investments in Cryptocurrencies Protected under the BIT regime?*, đăng tải tại website: <https://www.law.georgetown.edu/transnational-business-center/blog/are-investments-in-cryptocurrencies-protected-under-the-bit-regime/>

⁵² Xem Madina Dumanova và Klaus Oblin, *Cryptocurrency Investors V States: Is Investment Treaty Arbitration “Ready” For Cryptocurrency Disputes?*, đăng tải tại website: <https://www.mondaq.com/austria/fin-tech/1332440/cryptocurrency-investors-v-states-is-investment-treaty-arbitration-ready-for-cryptocurrency-disputes>

Cụ thể, Hội đồng trọng tài trong vụ kiện *Abaclat v. Argentina* đã giải quyết tranh chấp giữa các nhà đầu tư và Chính Phủ Argentina về việc liệu rằng các trái phiếu chính phủ do Chính Phủ Argentina phát hành nhưng được các nhà đầu tư mua đi bán lại bên ngoài lãnh thổ Argentina có được xem là một “khoản đầu tư được thực hiện trên lãnh thổ” của Argentina hay không?

Theo Hội đồng trọng tài vụ *Abaclat*, đối với khoản đầu tư thuần túy mang tính chất tài chính, các tiêu chí dùng để xem xét là nguồn tiền (thu được từ việc phát hành các công cụ tài chính) được sử dụng tại nơi nào và/hoặc cho lợi ích của ai mà không xét đến tiêu chí về nơi các công cụ tài chính này được mua bán hoặc chuyển nhượng.⁵³

Áp dụng nhận định trên, có thể dự đoán rằng tiền mã hóa được giữ ở đâu không quan trọng bằng việc tiền mã hóa được sử dụng cho ai và/hoặc tại nơi nào. Do đó, việc nhà đầu tư sử dụng tiền mã hóa trên lãnh thổ Việt Nam để tiến hành kinh doanh thì sẽ có thể được xem là khoản đầu tư được thực hiện trên lãnh thổ Việt Nam.

Với các phần tích nêu trên, có thể nhận thấy CPTPP có vai trò tiềm năng trong việc cung cấp khung pháp lý cho hoạt động đầu tư nước ngoài bằng tiền mã hóa tại Việt Nam. Tuy nhiên, việc giải thích và áp dụng các điều khoản này của CPTPP còn cần phải chờ đợi các tiền lệ xét xử của các Hội đồng trọng tài đầu tư. Mặc dù vậy, các nhà lập pháp có thể tham khảo các quan điểm trên để thúc đẩy quá trình pháp điển hóa tiền mã hóa trong hệ thống pháp luật Việt Nam. Bởi lẽ, trong thời kỳ hội nhập và toàn cầu hóa hiện nay, việc đưa ra các chính sách minh bạch và tuân thủ các cam kết quốc tế là một trong những phương cách hữu hiệu nhất để thu hút sự quan tâm của các nhà đầu tư nước ngoài mong muốn đầu tư vào thị trường đầy tiềm năng của Việt Nam.

VI. Kết luận

Tổng kết lại, pháp luật Việt Nam đã có các cơ sở pháp lý cơ bản để cơ quan có thẩm quyền áp dụng và quản lý tiền mã hóa. Điều này sẽ phần nào bảo đảm sự điều chỉnh và giám sát hoạt động liên quan đến tiền mã hóa của Nhà nước, góp phần vào việc đảm bảo an ninh tài chính và bảo vệ quyền lợi của người dân và các tổ chức

Với tình hình phát triển nhanh chóng và độ phức tạp của thị trường tiền mã hóa, việc áp dụng pháp luật hiện hành vẫn đòi hỏi sự linh hoạt và điều chỉnh liên tục để đáp ứng các thách thức mới. Các nhà lập pháp cần tiếp tục nghiên cứu và xây dựng khung pháp lý chuyên biệt, tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển bền vững của tiền mã hóa, cũng như công nghệ chuỗi khối trong nền kinh tế số. Việc này cần có sự hợp tác chặt chẽ giữa các cơ quan có thẩm quyền và cộng đồng chuyên gia để bảo đảm các quy định chuyên biệt về tiền mã hóa được ban hành hiệu quả, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển và ứng dụng của chúng trong nền kinh tế số của Việt Nam.

Nhiều tác giả⁵⁴
(thuộc Herman, Henry & Dominic)

* * * * *

⁵³ Xem *Abaclat and Others v. Argentine Republic*, *ICSID Case No. ARB/07/5 (formerly Giovanna a Beccara and Others v. The Argentine Republic)*, Decision on Jurisdiction and Admissibility (August 4, 2011), đoạn 374.

⁵⁴ Nhóm tác giả bao gồm: Đặng M. Trí, Đặng M. Phương, Trần H. Thái, Nguyễn H. Hiếu và Nguyễn Hoàng N. Anh.